

Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmaları, sosyal destek ve madde kullanma eğilimi arasındaki ilişkinin incelenmesi

İrem SANCAK^a, Emel Aner AKTAN^b

ÖZET

Amaç: Araştırmada, çocukluk çağı travmaya maruz kalan üniversite öğrencilerinde sosyal destek ve madde kullanma eğilimi arasındaki ilişki incelendi. **Yöntem:** Araştırmanın örneklemini Samsun'da yaşayan 18-25 yaş aralığındaki 316 üniversite öğrencisi oluşturdu. Verilerin toplanmasında Sosyo-demografik Bilgi Formu, Çocukluk Travması Anketi, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Madde Kullanma Eğilimleri Ölçeği kullanıldı. **Bulgular:** Erkeklerin madde kullanma eğiliminin, kadınlardan yüksek, aile ile yaşayan katılımcıların madde kullanma eğiliminin, yalnız ve arkadaş ile yaşayan katılımcılardan düşük olduğu saptandı. Düşük gelir durumu olan katılımcıların madde kullanma eğiliminin, orta ve yüksek gelir durumu olan katılımcılardan yüksek olduğu belirlendi. Madde kullanma eğiliminin, sigara kullananlarda kullanmayanlara göre ve psikiyatrik destek alanlarda almayanlara göre yüksek olduğu saptandı. Madde kullanma eğilimi olan katılımcıların, duygusal istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal yaşantılarının, madde kullanma eğilimi olmayan katılımcılardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi. Madde kullanma eğilimi olan katılımcıların sosyal destek düzeyleri, madde kullanma eğilimi olmayan katılımcılardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük olduğu saptandı. **Sonuç:** Çocukluk çağı travmalarının madde kullanma eğilimini anlamlı düzeyde yordadığı bulundu.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk çağı, travma, sosyal destek, madde kullanma eğilimi

Investigation of the relationship between childhood traumas, social support and substance use tendency in university students

ABSTRACT

Objective: In the study, the relationship between social support and substance use tendency in university students who were exposed to childhood trauma was investigated. **Method:** The sample of the study consisted of 316 university students between the ages of 18-25 living in Samsun. Socio-demographic Information Form, Childhood Trauma Questionnaire, Multidimensional Scale of Perceived Social Support and Substance Use Tendency Scale were used to collect data. **Results:** It was determined that the tendency of men to use substances was higher than women, and the tendency to use substances of the participants living with family was lower than those living alone and with friends. It was determined that the substance use tendency of the participants with low income status was higher than the participants with middle, and high income status. The tendency to use substances; It was determined that it was higher in smokers than non-smokers and those who received psychiatric support compared to those who did not. It was determined that the emotional abuse, physical abuse, sexual abuse, emotional neglect and physical neglect experiences of the participants with a tendency to use substances were statistically significantly higher than the participants without a tendency to use substances. The social support levels of the participants with a tendency to use substances were found to be statistically significantly lower than the participants without a tendency to use substances. **Conclusion:** It was found that childhood traumas significantly predicted the tendency to use substances.

Keywords: Childhood, trauma, social support, tendency to use substances

Geliş Tarihi: 18.07.2022

Kabul Tarihi: 09.08.2022

^aNişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye, e-posta: iremsancak@gmail.com ORCID: 0000-0003-3202-2880

^bNişantaşı Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye, e-posta: emelaner.aktan@nisantasi.edu.tr ORCID:0000-0002-6781-9171

Sorumlu Yazar/Correspondence: İrem Sancak

e-mail: iremsancak@gmail.com

Çalışma yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

Atıf: Sancak İ, Aktan EA. Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmaları, sosyal destek ve madde kullanma eğilimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi* 2022;4(2): 226-235.

Citation: Sancak İ, Aktan EA. Investigation of the relationship between childhood traumas, social support and substance use tendency in university students. *Journal of Health and Life Sciences* 2022;4(2):226-235.

GİRİŞ

Üniversite dönemi; kişinin benlik bütünlüğünün tamamlanabildiği ve kendilerini gösterme çabasında olduğu dönem olarak görülmektedir.¹ Öğrencilerin hem gelişimsel açıdan kimliği ve bağımsızlığını kazanma çabasına devam ettikleri hem de üniversite yaşamına ve bu yaşamın getirdiği problemlerle mücadele etmeye çalıştığı kritik dönemlerden biri olduğu belirtilmektedir.² Üniversiteye gitmek ve adapte olma sürecinin; kişinin hayatındaki büyük değişimlerden biri olduğu ve bu dönemde, kişinin ailesinden ayrı kalma, yeni arkadaşlıklar edinme, yeni ortama uyum sağlama, ekonomik sorunlarla baş etme, akademik yaşama alışma ve yurt yaşamını öğrenme gibi pek çok sorun ile karşılaşabildiği belirtilmektedir.³ Aile yanından ayrılarak uzak bir yere gitme, tanımadığı bir çevrede yaşamaya başlama gibi yaşadığı değişimlerin kişide stres yaratabildiği ve üniversite öğrencilerin, alkol ve madde kullanımlarını arttırabilmektedir.⁴

Stresle başa çıkma modelinde madde kullanımı; kişinin yaşamının farklı alanlarında karşı karşıya geldikleri sorunlarla veya zorluklarla baş edebilmenin ve bu durumun ortaya çıkardığı olumsuz duyguları azaltmanın aracı olarak gördüğü belirtilmektedir.⁵ Türkiye’de yapılan çalışmalar incelendiğinde; son yıllarda madde kullanımının arttığına dikkat çekilmektedir.⁶ Madde kullanma eğilimi; farklı sebeplerden dolayı kişilerin madde kullanmaya karşı yatkınlığının olması olarak tanımlanır.⁷ Kişilerin madde kullanma eğilimini etkileyen pek çok faktör olduğu bilinmekte ve özellikle çocukluk çağında yaşanan olumsuz deneyimlerin madde kullanma eğilimini arttıran bir etken olduğu belirtilmektedir.⁸

Çocukluk çağı travmaları; kişinin çocukluk döneminde yaşadığı fiziksel, duygusal ve/veya istismarı, cinsel istismarı, fiziksel ve/veya duygusal ihmali kapsayan genel bir kavramdır. Çocuğa yönelik aktif şekilde uygulanan fiziksel ve duygusal olarak çocuğun zedelenmesine neden olan her tür davranış istismar olarak değerlendirilirken çocuğun bakımının, eğitiminin vb. ihtiyaçlarının karşılanmaması ise ihmal olarak açıklanmaktadır. Yapılan araştırmalar, yetişkin kişilerin çocukluk döneminin bir kısmında en az bir kere travmatik yaşantıya maruz kaldığını belirtmektedir.⁹

Çocukluk dönemindeki travmatik yaşantılarla yeterli düzeyde başa çıkılmadığında, ciddi düzeyde kalıcı veya uzun dönemde etkileri görülebilmektedir. Ayrıca bu etkiler, çocuğun yaşamı boyunca gelişimi adına engelleyici özellikler taşıyabilmektedir.¹⁰ Bu açıdan, kişilerin çocukluk döneminde yaşadıkları duygusal, cinsel ve fiziksel istismar veya fiziksel ve duygusal ihmalin, yetişkin dönemindeki birçok ruhsal bozuklukların gelişiminde rol oynadığı belirtilmektedir.¹¹⁻¹² Skeer ve arkadaşlarına (2009)

göre, anne ve babanın çocuğu ihmal etmesi, aile içerisinde şiddetin olması, çoklu kardeş nedeniyle anne ve babanın yeterli şekilde çocuklarla ilgilenmemesi, çocuğun aşırı kontrollü veya aşırı serbest yetiştirilmesi gibi durumlar madde kullanma eğilimini arttırmaktadır.¹³

Ebeveynlerin çocuklarını istismara ve ihmale maruz bırakması; çocukları sokağa yönlendirdiği ve çocukların sokakta madde ile tanıştıkları görülmektedir. Bu sebeple, istismar ve ihmallerin madde kullanımı açısından risk oluşturmaktadır.¹⁴ Bu bağlamda, çocukluk çağı travmaları ile madde kullanma eğiliminin ilişkili olduğu düşünülmektedir. Madde kullanma eğilimiyle ilişkili olan diğer bir kavram ise sosyal destek olarak düşünülmektedir. Cobb (1976) sosyal destek kavramını; kişinin ilgi gördüğü, sevildiği, başkalarının saygısını kazandığı ve karşılıklı şekilde sorumluluk alarak bir ağin parçası olduğu inancına destek bilgiler olarak açıklanmaktadır.¹⁵ Piko (2000) çalışmasında ise kişilerin babaları tarafından algıladıkları sosyal destek düzeyinin, madde kullanımını anlamlı şekilde yordadığını ancak arkadaş ve anneden algıladıkları desteğin madde kullanımının anlamlı şekilde yordamadığını bulmuştur.¹⁶ Aydoğdu ve Olcay Çam (2013) yaptıkları çalışmada, madde bağımlılığı olan kişilerin algıladıkları sosyal destek düzeyinin, madde bağımlısı olmayan kişilere oranla daha düşük olduğunu saptamışlardır.¹⁷ Bu açıdan, üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeylerinin yüksek olması, madde kullanma eğilimini azaltan bir etken olarak beklenmektedir.

Araştırmada, çocukluk çağında travmaya maruz kalan üniversite öğrencilerinin madde kullanma eğilimlerinin azaltılmasında sosyal desteğin rolü incelenmiştir. Aynı zamanda çeşitli demografik bilgilerin madde kullanma eğilimini farklılaştırıp farklılaştırmadığı araştırılmıştır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda hipotezleri:

- H1: Madde kullanma eğilimi olan üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmatik yaşantıları madde kullanma eğilimi olmayan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksektir.
- H2: Madde kullanma eğilimi olan üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri madde kullanma eğilimi olmayan öğrencilerden anlamlı düzeyde düşüktür.
- H3: Erkek öğrencilerin madde kullanma eğilimi düzeyleri kız öğrencilerin madde kullanma eğiliminden anlamlı düzeyde yüksektir.
- H4: Ailesiyle yaşayan öğrencilerin madde kullanma eğilimi düzeyleri arkadaşlarıyla veya yalnız yaşayan öğrencilere göre anlamlı düzeyde düşüktür.
- H5: Düşük gelir durumuna sahip üniversite öğrencilerinin madde kullanma eğilimi orta

ve yüksek gelir durumuna sahip üniversite öğrencilerine göre daha yüksektir.

- H6: Sigara veya alkol kullanan üniversite öğrencilerin madde kullanma eğilimi sigara veya alkol kullanmayan üniversite öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir.
- H7: Psikiyatrik destek alan üniversite öğrencilerin madde kullanma eğilimi psikiyatrik destek almayan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir.

YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları, algıladıkları sosyal destek ve madde kullanma eğilimi arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlayan bu araştırmanın modeli ilişkisel tarama modelidir.

Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın evrenini yaklaşık olarak 27216 Samsun genelinde yaşayan 18-25 yaş aralığındaki üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Raosoft Örneklem Hesaplama Aracı ile yapılan hesaplamalar sonucunda örneklem sayısı 268 olarak hesaplanmıştır. Katılımcılara çevrimiçi şekilde ulaşılmıştır. Katılımcılara ulaşılırken kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada, 316 üniversite öğrencisi örnekleme alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Katılımcıların, demografik bilgilerini öğrenmek amacıyla “Sosyo-demografik Bilgi Formu”, çocukluk çağı travmaları için “Çocukluk Travması Anketi (CTQ-28)”, sosyal destek için “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” ve madde kullanma eğilimi düzeyleri için “Madde Kullanma Eğilimleri Ölçeği” kullanılmıştır.

Sosyo-demografik Bilgi Formu

Katılımcıların demografik bilgilerini öğrenmeye yönelik sorular içeren formdur. Araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukluk Travması Anketi (CTQ-28)

Ölçeğin özgün adı “Childhood Trauma Questionnaire (CTQ)” dir. 1994 yılında D.P. Bernstein tarafından 70 madde olarak geliştirilmiş olan bu ölçek, 1995 yılında 54 maddeye indirilmiş ve 1998 yılında yeniden düzenlenerek 28 maddelik kısa form haline getirilmiştir. Çocukluk çağındaki fiziksel, cinsel kötüye kullanım ve fiziksel ve duygusal ihmal yaşantılarını geriye dönük olarak taramaya yönelik 28 soruluk bir öz bildirim ölçeğidir. Türkçeye uyarlanması ve geçerlik-güvenilirlik çalışması Şar ve

arkadaşları (2012) tarafından yapılmıştır.¹⁸ Ölçek; duygusal istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal olarak beş alt boyuttan oluşmaktadır 5’li Likert tipi ölçekte her soru 1-5 arası puanlandırılmakta ve ayrı ayrı travmatik yaşantı alt ölçekler ile toplam puanın hesaplanmasına olanak tanımaktadır.

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Ölçek Zimmet ve arkadaşları (1988) tarafından geliştirilmiştir.¹⁹ Türkçe’ye uyarlanması ise 1995 yılında Eker ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilmiştir.²⁰ Üç alt boyut (aile, arkadaş, özel insan) ve toplam 12 maddeden oluşan ölçeği vardır. Her alt boyuta ait 4 madde bulunan ölçekte; aileden alınan sosyal desteği (3., 4., 8., 11. sorular), arkadaştan alınan sosyal desteği (6., 7., 9., 12. sorular), özel insandan alınan sosyal desteği (1., 2., 5., 10. sorular) ölçmektedir. Ölçekte işaretlenecek cevaplar 1 ile 7 arasında değişkenlik gösterir. Alt ölçeklerden alınabilen en düşük puan 4, en yüksek puan ise 28’ dir. Alt ölçeklerin toplanmasıyla elde edilen toplam ölçek puanı ise en düşük 12, en yüksek 84’ dür. Bireyin ölçekten aldığı yüksek puan, sosyal destek algısının yüksek olduğunu gösterir. 2001 yılında Eker ve arkadaşları tarafından tekrar gözden geçirilerek geçerlik-güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçeğin aile alt boyutunun Cronbach alfa katsayısı .94, arkadaş .85, özel insan .90 ve toplam ölçek puanı .85 olarak hesaplanmıştır.²¹

Madde Kullanma Eğilimleri Ölçeği

1986 yılında Mac Andrew, Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri’nden (Minnesota Multiphasic Personality Inventory-MMPI) Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği’ni (MKEÖ) geliştirmiştir. Orijinal adı Substance Abuse Proclivity Scale (SAP) olan ölçek 36 sorudan oluşmaktadır. 16 ve üzeri puan alan kişinin madde kullanma eğilimi taşıdığı bildirilmiştir. Tersten puanlanan maddeler şunlardır: 9., 12., 13., 19., 22., 24., 25., 26., 29. ve 35. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenirlik çalışması, 2001 yılında Ceyhan ve arkadaşları tarafından yapılmış ve MKEÖ’nün madde bağımlılığına eğilimi belirlemede yararlı olacağı saptanmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.70’dir.²¹

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri toplanırken Covid-19 pandemi süreci devam ettiği için katılımcılara çevrimiçi şekilde “Google Form” adlı programdan yararlanılarak ulaşılmıştır. Samsun genelinde yaşayan 18-25 yaş aralığındaki üniversite öğrencileri ile program aracılığıyla oluşturulan link paylaşılmıştır ve gönüllülük esasına dayanarak linki doldurmaları istenmiştir. Link üzerinden öğrencilere ilk olarak “Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu” gönderilerek onayları alınmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma verileri SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 22.0 programı ile analiz edilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklerin toplam puan ve alt boyutları puanlarına yönelik normallik dağılımı değerlendirildiğinde; normal dağılımın varsayımlarından biri olan basıklık ve çarpıklık değerlerinin $\pm 1,5$ arasında olması nedeniyle verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir ve parametrik yöntemler kullanılmıştır.

Gruplar arası karşılaştırmalarda; iki grup karşılaştırmaları için (cinsiyet, sigara kullanımı, alkol kullanımı, psikiyatrik destek alma durumu) bağımsız t testi, ikiden fazla grup karşılaştırmalarda (yaşadığı kişi ve gelir durumu) ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Madde Kullanma Eğilimleri Ölçeği için kesme puanı 16 puan üzeri olarak belirlenmiştir ve madde kullanma eğilimi olan çalışma grubu ile madde kullanma eğilimi olmayan kontrol grubunun çocukluk çağı travmaları ve sosyal destek

düzeylerini karşılaştırmak için bağımsız t testi analizi yapılmıştır. Araştırmanın temel değişkenlerinin birbiriyle ilişkisi Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. Çocukluk çağı travmalarının madde kullanma eğilimini yordayıcı etkisine bakmak için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Sosyal destek düzeyinin madde kullanma eğilimi düzeyini yordayıcı etkisine bakmak için regresyon analizi yapılmıştır. Analizlerde güven aralığı %95 olarak belirlenmiştir.

BULGULAR

Katılımcıların yaş ortalaması 21.16 ± 4.20 'dir. Katılımcıların çoğunluğunun kadın (%56.3), %30.7'sini 1. sınıfta olduğu, %53.5'inin ailesiyle yaşadığı, %58.5'inin orta gelir düzeyinde olduğu, %81.6'sının kendisine ait bir odası olduğu, %50.6'sının sigara, %56.3'ünün alkol kullandığı ve %85.8'inin herhangi bir psikiyatrik destek almadığı belirtilmiştir. Tablo 1'de madde kullanma eğiliminin demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği yer almaktadır.

Tablo 1. Madde kullanma eğilimi ile sosyo- demografik değişkenler arasındaki ilişki

Değişkenler		n	Ortalama±SS	t Test	p
Cinsiyet	Kadın	138	12.68±7.17	t (314)=-5.590	.000
	Erkek	178	18.21±9.75		
Yaşadığı kişi	Yalnız	72	19.26±9.07	F (2,313)=53.214	.000
	Aile ile	169	11.59±7.03		
	Arkadaş ile	75	21.93±8.57		
Gelir durumu	Düşük	44	25.72±6.26	F (2,313)=41.187	.000
	Orta	185	15.05±8.48		
	Yüksek	87	12.34±8.25		
Sigara kullanımı	Evet	160	20.22±9.04	t (314)=10.005	.01
	Hayır	156	11.25±6.69		
Alkol kullanımı	Evet	178	20.14±8.96	t (314)=11.393	.000
	Hayır	138	10.19±5.56		
	Haftada 1 kereden fazla	66	10.83±4.16		
Psikiyatrik destek	Evet	45	19.73±5.62	t (314)=3.165	.002
	Hayır	271	15.14±9.44		

Yapılan analiz sonucuna göre; erkeklerin madde kullanma eğilimi puanlarının ($X=18.21$), kadınların puanlarından ($X=12.68$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır ($p<.05$). Post-Hoc analizi (LSD) sonrasında aile ile yaşayan katılımcıların madde kullanma eğilimi puanları ($X=11.59$), yalnız ($X=19.26$) ve arkadaş ile ($X=21.93$) yaşayan katılımcıların puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır. Post-Hoc analizi sonrasında; düşük gelir durumu olan katılımcıların madde kullanma eğilimi puanları ($X=25.72$), orta ($X=15.05$) ve yüksek ($X=12.84$) gelir durumu olan katılımcıların puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Sigara kullanan katılımcıların madde kullanma eğilimi puanlarının ($X=20.22$), sigara kullanmayanların puanlarından ($X=11.25$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek

olduğu saptanmıştır ($p<.05$). Alkol kullanan katılımcıların madde kullanma eğilimi puanlarının ($X=20.14$), alkol kullanmayanların puanlarından ($X=10.19$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır ($p<.05$). Psikiyatrik destek alan katılımcıların madde kullanma eğilimi puanlarının ($X=19.73$), psikiyatrik destek almayanların puanlarından ($X=15.14$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır ($p<.05$).

Madde kullanma eğilimi olanların ve madde kullanma eğilimi olmayanların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanların karşılaştırması ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırması Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Madde kullanma eğilimi olan ve olmayan grup arasında çocukluk çağı travmaları ve sosyal destek puanlarının karşılaştırılması

Değişkenler		N	Ortalama±SS	t test	p
Duygusal İstismar	MKE Olan	140	13.55±3.88	t (314) = 4.940	.000
	MKE Olmayan	176	11.76±2.53		
Fiziksel İstismar	MKE Olan	140	14.66±2.05	t (314) = 9.092	.000
	MKE Olmayan	176	12.37±2.45		
Cinsel İstismar	MKE Olan	140	11.43±1.48	t (314) = 4.117	.000
	MKE Olmayan	176	10.54±2.36		
Duygusal İhmal	MKE Olan	140	23.95±2.33	t (314) = 3.036	.000
	MKE Olmayan	176	17.78±5.71		
Fiziksel İhmal	MKE Olan	140	19.51±1.58	t (314)= 4.775	.000
	MKE Olmayan	176	15.39±3.24		
Sosyal Destek	MKE Olan	140	37.09±17.88	t (314) = -9.707	.000
	MKE Olmayan	176	69.52±11.18		

MKE: Madde kullanma eğilimi

Yapılan bağımsız t testi analizi sonucunda; Duygusal İstismar ($p<.05$), Fiziksel İstismar ($p<.05$), Cinsel İstismar ($p<.05$), Duygusal İhmal ($p<.05$) ve Fiziksel İhmal ($p<.05$) alt boyutlarında madde kullanma eğilimi olan katılımcıların puanları, madde kullanma eğilimi olmayan katılımcıların puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Madde kullanma eğilimi olan katılımcıların sosyal destek puanları ($Ort=37.09$), madde kullanma eğilimi olmayan katılımcıların puanlarından ($Ort=69.52$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır ($p<.05$).

Araştırmanın temel değişkenleri arasındaki ilişkinin incelenmesi

Araştırma değişkenleri olan Çocukluk Çağı Travmaları Duygusal İstismar, Fiziksel İstismar, Cinsel İstismar, Fiziksel İhmal ve Duygusal İhmal, Sosyal Destek ile

Madde Kullanma Eğilimi arasındaki ilişkiyi incelenmesi yapılırken korelasyon analizi yapılmıştır. Madde kullanma eğilimi olan katılımcıların, duygusal istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal yaşantılarının, madde kullanma eğilimi olmayan katılımcılardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Çocukluk çağı travmalarının, madde kullanma eğilimini anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Fiziksel ihmal ile duygusal ihmal düzeyinin pozitif yönde madde kullanma eğilimini yordamaktadır. Madde kullanma eğilimi olan katılımcıların sosyal destek düzeyleri, madde kullanma eğilimi olmayan katılımcılardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır. Sosyal destek düzeyi, madde kullanma eğilimini negatif yönde yordamaktadır (Tablo 3).

Tablo 3. Araştırmanın temel değişkenleri arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik korelasyon analizi sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7
1 Madde Kullanma Eğilimi	1						
2 Duygusal İstismar	.223**	1					
3 Fiziksel İstismar	.451**	.229**	1				
4 Cinsel İstismar	.283**	.231**	.370**	1			
5 Fiziksel İhmal	.731**	.250**	.551**	.331**	1		
6 Duygusal İhmal	.677**	.126*	.398**	.198*	.803**	1	
7 Sosyal Destek	-.793**	-.311**	-.517**	-.411**	-.777**	-.676**	1

r: Pearson Korelasyon Katsayısı, ** $p<.01$, * $p<.05$

Çocukluk çağı travmaları ile sosyal destek algısının madde kullanma eğilimini yordamasının incelenmesi

Çocukluk çağı travmaları ile sosyal destek algısının madde kullanma eğilimini yordaması incelenirken regresyon analizi yapılmıştır ve regresyon analizinde Tablo 3'te yer alan korelasyon analizine bağlı olarak

bağımlı değişken ile anlamlı ilişki çıkan alt boyut yordayıcı değişken olarak regresyon analizine dahil edilmiştir (Tablo 4). Çocukluk Çağı Travmaları puanlarıyla oluşturulan modelde; Madde Kullanma Eğilimi puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($F(5,310)=81.034$; $p<.05$). Madde Kullanma Eğilimi puanlarındaki varyansın yaklaşık %56'sı açıklanmaktadır ($R^2=.567$). Regresyon

katsayılarına bakıldığında; Fiziksel İhmal ($\beta = .439$; $p < .01$) ve Duygusal İhmal ($\beta = .282$; $p < .01$) puanlarının

pozitif yönde Madde Kullanma Eğilimi puanlarını yordadığı saptanmıştır.

Tablo 4. Çocukluk çağı travmalarının madde kullanma eğilimini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Madde Kullanma Eğilimi	Sabit	55.892	2,512		22,254	.000
	Duygusal İstismar	.136	.104	.052	1.308	.19
	Fiziksel İstismar	.248	.169	.068	1.461	.14
	Cinsel İstismar	.209	.192	.045	1.089	.27
	Fiziksel İhmal	1.252	.203	.439	6.159	.000*
	Duygusal İhmal	.496	.112	.282	4.427	.000*

$R = .753$ $R^2 = .567$, $F(5,310) = 81.034$, $p < .05$

Tablo 5. Sosyal destek düzeyinin madde kullanma eğilimini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Madde Kullanma Eğilimi	Sabit	34.212	.857		39.924	.000
	Sosyal Destek	-.334	.014	-.793	-23.088	.000*

$R = .793$ $R^2 = .629$ $R^2 = .628$, $F(1,314) = 533.073$, $p < .05$

Sosyal Destek puanlarıyla oluşturulan modelde; Madde Kullanma Eğilimi puanlarını istatistiksel anlamda anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($F(1,314) = 533.073$, $p < .05$). Madde Kullanma Eğilimi puanlarındaki varyansın yaklaşık %62'si açıklanmaktadır ($R^2 = .629$). Regresyon katsayılarına bakıldığında; Sosyal Destek ($\beta = -.793$, $p < .01$) puanlarının negatif yönde Madde Kullanma Eğilimi puanlarını yordadığı saptanmıştır.

TARTIŞMA

Araştırmada, “Çocukluk çağı travmaya maruz kalan üniversite öğrencilerinin madde kullanma eğilimlerinin azaltılmasında sosyal desteğin rolü var mıdır?” sorusunun cevabı aranmıştır. Aynı zamanda çeşitli demografik bilgilerin madde kullanma eğilimini farklılaştırıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu araştırmada özellikle ulusal literatür kapsamında madde kullanma eğilimine yönelik yeterli çalışmanın olmadığı dikkat çekmektedir ve bu değişkene yer vererek literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır. Bu araştırmada elde edilen sonuçlara göre ilk olarak madde kullanma eğiliminin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı ele alınmıştır. Daha sonra çocukluk çağı travmasının madde kullanma eğilimi ile ilişkisi ve sosyal destek ile ilişkisine yönelik sonuçlar ilgili literatür çerçevesinde ele alınmıştır.

Araştırma amaçları doğrultusunda ilk olarak madde kullanma eğiliminin cinsiyete göre farklılaşması incelenmiştir ve erkeklerin madde kullanma eğiliminin, kadınlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçla “H3: Erkek öğrencilerin madde kullanma eğilimi düzeyleri kız

öğrencilerin madde kullanma eğiliminden anlamlı düzeyde yüksektir.” şeklindeki H3 araştırma hipotezi doğrulanmıştır. Literatür incelendiğinde pek çok çalışmada araştırma bulgusuna benzer şekilde erkeklerde madde kullanma eğiliminin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşıldığı dikkat çekmektedir. Webb ve arkadaşları (1998), erkeklerin madde kullanma sıklığının kadınlardan daha fazla olduğunu bildirmiştir.²² Kılıç ve Uzunçakmak (2020) çalışmasında, erkek olmanın madde kullanımı açısından risk faktörü olduğunu bulmuştur.²³ Evren ve arkadaşları (2003) ise erkeklerin, kadınlara göre daha yaygın madde kullanım bozukluğu tanısına sahip olduklarını belirtmektedir.²⁴ Bu bağlamda, madde kullanma eğiliminin erkeklerde daha yüksek olmasının nedeni; toplumsal cinsiyetle ilişkili olabileceği, toplumda erkeklere oranla kadınların madde kullanımına daha yargılayıcı ve daha olumsuz bir tavrın sergilenmesinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada madde kullanma eğiliminin yaşadığı kişiye göre farklılaştığı ve aile ile yaşayan katılımcıların madde kullanma eğiliminin, yalnız ve arkadaş ile yaşayan katılımcılardan anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır. Bu sonuçla “H4: Ailesiyle yaşayan öğrencilerin madde kullanma eğilimi düzeyleri arkadaşlarıyla veya yalnız yaşayan öğrencilere göre anlamlı düzeyde düşüktür.” şeklindeki H4 araştırma hipotezi doğrulanmıştır. Ögel (2005), ailesiyle birlikte yaşayan kişilerin madde kullanma oranının düşük olduğu bulmuştur.²⁵ Ailenin, kişiler için sosyal destek kaynağı olması nedeniyle madde kullanma eğilimini açısından koruyucu faktör olarak ele alınmaktadır.²⁷ Arkadaş ortamı ise kişilerin

madde kullanımına neden olan önemli sosyokültürel etken olarak belirtilmektedir. Kişilerin arkadaş grubunda yapılan etkinliklere katılma arzusu, madde kullanımına neden olabilmektedir. Yazgan ve Gürgeç (2004) yaptığı çalışmada, kişilerin %48'inin madde kullanmaya başlamasının sebebini arkadaşları olarak belirttiğini bildirmiştir.²⁶ Aynı zamanda, arkadaş ortamında madde kullanımının olması ve maddeye rahatça ulaşılabilirliğinin olması madde kullanımını etkilemektedir.²⁶ Bu açıdan, araştırma sonucunda aile ile yaşayan katılımcıların madde kullanma eğiliminin yalnız ve arkadaşlarıyla yaşayan katılımcılara göre düşük olmasının nedenlerinin; ailenin kişilerin yaşadıkları sorunlarla ve hissettiği olumsuz duygularla baş etmesine yardımcı olması, arkadaş ortamının ise özendirici ve maddeye ulaşılabilirliğini kolaylaştırması olarak düşünülmektedir.

Araştırmada, madde kullanma eğiliminin gelir durumuna göre farklılaştığı ve düşük gelir durumu olan katılımcıların madde kullanma eğiliminin, orta ve yüksek gelir durumu olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçla *"H5: Düşük gelir durumuna sahip üniversite öğrencilerinin madde kullanma eğilimi orta ve yüksek gelir durumuna sahip üniversite öğrencilerine göre daha yüksektir."* şeklindeki H5 araştırma hipotezi doğrulanmıştır. Literatür incelendiğinde, farklı sonuçların olduğu görülmektedir. Poorasl ve arkadaşları (2007) yaptıkları çalışmada, gelir durumu arttıkça madde kullanma düzeyinin de arttığı bulmuştur.²⁸ Miller ve Miller (1997) çalışmasında, gelir düzeyinin madde kullanımında etken olduğunu belirlemiştir.²⁹ Çolak ve Ünal (2020) çalışmalarında farklı olarak, madde kullanma eğiliminin gelir durumuna göre farklılaşmadığını bulmuştur.³⁰ Araştırmanın sonucu olan düşük gelir durumu olan kişilerin madde kullanma eğiliminin yüksek olmasının nedeni; gelir düzeyi düşüktüğü kişilerin yaşamı sürdürme ve ihtiyaçlarını karşılama konusunda stres yaşamaları ve yaşadığı stresle baş edebilmek adına madde kullanma eğilimi göstermeleri olarak düşünülmektedir.

Araştırmada, madde kullanma eğiliminin sigara kullanma durumuna göre farklılaştığı ve sigara kullanan katılımcıların madde kullanma eğiliminin, sigara kullanmayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçla *"H6: Sigara veya alkol kullanan üniversite öğrencilerinin madde kullanma eğilimi sigara veya alkol kullanmayan üniversite öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir."* şeklindeki H6 araştırma hipotezi doğrulanmıştır. Kişinin sigara içmesi, madde kullanma eğilimini arttırdığı belirtilmektedir.³¹ Benzer şekilde bu araştırmada, madde kullanma eğiliminin alkol kullanma durumuna göre farklılaştığı ve alkol kullanan katılımcıların madde kullanma eğiliminin, alkol kullanmayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Kılıç ve Uzunçakmak (2020) çalışmalarında, alkol kullanmanın, madde kullanma

açısından risk faktörü olduğu belirlenmiştir.²³ Kişilerin olumsuz duygularını azaltabilmek adına sigara ve alkolle yöneldikleri bilinmektedir.³² Bu açıdan, sigara ve alkol kullananlarda madde kullanma eğiliminin yüksek olması; olumsuz duygularını azaltabilmek adına maddeye de yönelmeleriyle ilişkili olabilir.

Araştırmada, madde kullanma eğiliminin psikiyatrik destek alma durumuna göre farklılaştığı ve psikiyatrik destek alan katılımcıların madde kullanma eğiliminin, psikiyatrik destek almayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçla *"H7: Psikiyatrik destek alan üniversite öğrencilerinin madde kullanma eğilimi psikiyatrik destek almayan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir."* şeklindeki H7 araştırma hipotezi doğrulanmıştır. Christie ve arkadaşları (1988) çalışmasında, anksiyete bozukluğu ve depresyon yaşayan kişilerde, madde kullanma eğiliminin, herhangi bir psikiyatrik rahatsızlık yaşamayanlara göre daha fazla olduğu bildirmiştir.³² Weitzman (2004) çalışmasında, psikolojik problemi olan kişilerin madde kullanımının daha yüksek olduğu bulmuştur.³³ Bu bağlamda, psikiyatrik destek alan kişilerin madde kullanma eğiliminin yüksek olmasının nedeninin; kişilerin destek aldığı sorununun stresle başa çıkmasına olumsuz etkilemesiyle ve bu nedenle kişilerin karşılaştıkları stres veren yaşam olaylarında hissettiği olumsuz duyguları azaltabilmek adına madde kullanmaya eğilim göstermesiyle ilişkili olduğu söylenebilmektedir.

Araştırmada, madde kullanma eğilimi olan katılımcıların, duygusal istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal yaşantılarının, madde kullanma eğilimi olmayan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçla *"H1: Madde kullanma eğilimi olan üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmatik yaşantıları madde kullanma eğilimi olmayan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksektir."* şeklindeki H1 araştırma hipotezi doğrulanmıştır. Kandel (1990) yaptığı çalışmada, madde bağımlılarının kontrol grubuna oranla ebeveynlerini ilgisiz olarak algıladıkları belirlenmiştir.³⁴ Tucci ve arkadaşları (2010) çalışmalarında madde bağımlısı olan kişilerin istismar yaşantılarının kontrol grubuna oranla daha yüksek olduğunu bildirmiştir.³⁵ Sonuç olarak araştırma bulgusu olan madde kullanma eğilimi olan katılımcıların çocukluk çağı travmatik yaşantılarının olmayanlara göre daha yüksek olduğu bulgusunun literatürle uyumlu olmasıyla birlikte çocukluk çağı travmalarının kişilerin başa çıkma mekanizmalarını olumsuz etki ederek madde kullanımı adına risk faktörü olmasıyla ilişkili olabilir.

Araştırmada, madde kullanma eğilimi olan katılımcıların sosyal destek düzeyleri, madde kullanma eğilimi olmayan katılımcılardan anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır. Bu sonuçla *"H2: Madde*

kullanma eğilimi olan üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri madde kullanma eğilimi olmayan öğrencilerden anlamlı düzeyde düşüktür.” şeklindeki H2 araştırma hipotezi doğrulanmıştır. Aydoğdu ve Olcay Çam (2013) yaptığı çalışmada, madde kullanım bozukluğu olan katılımcıların algıladığı sosyal destek düzeyinin madde kullanım bozukluğu olmayan katılımcılara göre daha düşük olduğunu belirlemiştir.¹⁸ Öz ve Alkevi (2018) aile desteği ve aile içinde ilişkilerde yaşanan ihmallerin, bağımlılık için risk faktörü olduğunu ifade etmektedir.³⁶ Araştırma sonucunun literatür ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Araştırmada, çocukluk çağı travmalarının madde kullanma eğilimini anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Fiziksel ihmal ile duygusal ihmal düzeyinin pozitif yönde madde kullanma eğilimini yordamaktadır. Diğer bir deyişle, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal arttıkça madde kullanma eğilimi artmaktadır. Literatür incelendiğinde çalışmaların çoğunda, araştırma bulgusuna benzer şekilde çocukluk çağı travmaları ile madde kullanma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunduğu görülmektedir. Çocukluk çağı travmatik yaşantıları, kişilerin alkol ve madde kullanım eğiliminin arttığı belirtilmektedir.³³ Madde kullanımı olan kişilerle yapılan bir çalışmada, kişilerin çocukluk çağı travmatik yaşantılarının olduğu bulunmuştur.³⁸ Çocuklara yönelik zarar veren davranışların ve çocuk istismarının, madde kullanma eğilimini arttıran bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴⁰ Toker ve arkadaşları (2011) benzer şekilde, çocukluk çağında yaşanan olumsuz deneyimlerin madde kullanma eğilimini arttıran bir etken olduğu belirtmektedir.⁸ Anne ve babanın çocuğu ihmal etmesi, aile içerisinde şiddetin olması, çoklu kardeş nedeniyle anne ve babanın yeterli şekilde çocuklarla ilgilenmemesi, çocuğun aşırı kontrollü veya aşırı serbest yetiştirilmesi gibi durumlar madde kullanma eğilimini arttırmaktadır.¹² Sonuç olarak araştırma bulgusunun literatürle uyumlu olmasıyla birlikte çocukluk çağı travmalarından duygusal ihmal ve fiziksel ihmalin, kişilerin ruh sağlığını olumsuz etkileyerek madde kullanım eğilimini arttırdığı söylenebilmektedir.

Araştırmada, sosyal destek düzeyinin, madde kullanma eğilimini anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır. Sosyal Destek düzeyi negatif yönde madde kullanma eğilimini yordamaktadır. Diğer bir deyişle, sosyal destek düzeyi arttıkça madde kullanma eğilimi azalmaktadır. Bu sonuçla “Üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri, madde kullanma eğilimini negatif yönde yordamaktadır” Literatür incelendiğinde; araştırma sonucuna benzer şekilde sosyal desteğin varlığının madde kullanma eğilimini azaltan bir etken olduğuna dikkat çekilmektedir. Koca ve Oğuzöncül (2011) yaptıkları çalışmada, algılanan sosyal destek ile madde kullanım sıklığı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.⁴⁰ Aydoğdu ve Olcay Çam (2013) yaptıkları çalışmada, madde

bağımlılığı olan kişilerin algıladıkları sosyal destek düzeyinin, madde bağımlısı olmayan kişilere oranla daha düşük olduğunu bulmuştur.¹⁷ Piko (2000) çalışmasında kişilerin babaları tarafından algıladıkları sosyal destek düzeyinin, madde kullanımını anlamlı şekilde yordadığını bulmuştur.¹⁶

SONUÇ

Sonuç olarak araştırma sonucunun literatürle uyumlu olduğu görülmektedir. Sosyal desteğin kişilerin yaşadıkları olumsuz deneyimlerle başa çıkabilmesinde katkı sağladığı göz önüne alındığında, sosyal desteğin arttıkça madde kullanma eğilimini azaltması beklenen bir sonuçtur.

Yazar Katkıları

Çalışma fikri/tasarımı: İS

Veri toplama: İS

Veri analizi ve yorumlama: İS

Literatür tarama: İS

Eleştirel inceleme: EAA

Son onay ve sorumluluk: İS

Çıkar çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemiştir.

Teşekkür: Bu makalenin yazım aşamasında katkıları olan değerli hocam Emel Aner Aktan’a teşekkürlerimi sunmaktayım.

KAYNAKÇA

1. Durmuş M, Okanlı, A. Üniversite öğrencilerinin problem çözme becerileri ile psikolojik dayanıklılık düzeylerinin değerlendirilmesine yönelik bir araştırma. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*. 2018;2(4), 177-189.
2. Rickwood DJ, Deane FP, Wilson CJ. When and how do young people seek professional help for mental health problems? *The Medical Journal of Australia*. 2007;187(7): 35-39.
3. Özer E, Deniz ME. Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin duygusal zeka açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*. 2014;13(4): 1240-1248.
4. Lanier CA, Nicholson T, Duncan, D. Drug use and mental well being among a sample of undergraduate and graduate college students. *J Drug Educ*. 2001;31(3):239-248.
5. Wills TA, Hirky AE. Coping and substance abuse: A theoretical model and review of the evidence. In: Zeidner M, Endler NS, (Ed). *Handbook of coping: Theory, research, applications*. John Wiley & Sons;1996;279-302.
6. Ögel K, Çorapçıoğlu A, Sır A. Türkiye’de dokuz ilde ilk ve ortaöğretim öğrencilerinde tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 2004;15(2):112-118.

7. MacAndrew C. Toward the psychometric detection of substance misuse in young men: The SAP Scale. *Journal of Studies on Alcohol*. 1986;47(2):161-166.
8. Toker T, Tiryaki A, Özçürümez G, İskender, B. Madde kullananlarda çocukluk örselenme yaşantılarının, madde kullanma eğilimi, benlik saygısı ve başa çıkma tutumları ile ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 2011;22(2):83-92.
9. Fratto CM, Trauma informed care for youth in foster care. *Archives of Psychiatric Nursing*. 2016;30(3):439-446.
10. Bilchik S, Nash M. Child welfare and juvenile justice: Two sides of the same coin. *Juvenile and Family Justice Today*. 2008;17(4):18.
11. Alpay EH, Aydın A, Bellur Z. Çocukluk çağı travmalarının depresyon ve travma sonrası stres belirtileri ile ilişkisinde duygu düzenleme güçlüklerinin aracı rolü. *Klinik Psikiyatri*. 2017;20(3):218-226. doi: 10.5505/kpd.2017.98852.
12. Colman RA, Do Han Kim SMH, Mitchell-Herzfeld S, Shady TA. Longterm consequences of delinquency: Child maltreatment and crime in early adulthood. New York State Office of Children and Family Services, 2009.
13. Skeer M, McCormick MC, Normand SL, Buka SL, Gilman SE. A prospective study of familial conflict, psychological stress, and the development of substance use disorders in adolescence. *Drug Alcohol Depend*. 2009;104(1-2):65-72. doi: 10.1016/j.drugalcdep.2009.03.017.
14. Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM). (2007). EMCDDA 2007 yıllık raporu. Ankara. Erişim Adresi <http://www.narkotik.pol.tr/ulusalyayinlar>. Erişim Tarihi: 12.01.2022.
15. Cobb S. Social support as a moderator of life stress. *Psychosomatic Medicine*. 1976;38(5):300-314. doi: 10.1097/00006842-197609000-00003.
16. Piko B. Perceived social support from parents and peers: which is the stronger predictor of adolescent substance use? *Substance Use Misuse*. 2000;35(4):617-630. doi:10.3109/10826080009147475.
17. Aydoğdu H, Olcay Çam M. Madde kullanım bozukluğu olan ve olmayan ergenlerin bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve sosyal destek algıları yönünden karşılaştırılması. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*. 2013;4(3):137-144.
18. Şar V, Öztürk E, İkikardeş E. Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeğinin Türkçe uyarlanmasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri J Med Sci*. 2012;32(4):1054-1063.
19. Zimet GD, Dahlem NW, Zimet SG, Farley GK. The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of Personality Assessment*. 1988;52(1):30-41.
20. Eker D, Arkar H, Yıldız H. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 2001;12(1):17-25.
21. Ceyhan B, Oğuztürk Ö, Ceyhan AG. Madde Kullanma Eğilimi Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Klinik Psikiyatri*. 2001;4(2):87-93.
22. Webb E, Ashton CH, Kelly P, Kamah F. An update on British medical students' lifestyles. *Medical Education*. 1998;32(3):325-331.
23. Kılıç M, Uzunçakmak T. Üniversite öğrencilerinde madde kullanım eğilim düzeyi ve risk faktörleri. *Bozok Tıp Dergisi*. 2020;10(3):1-8.
24. Evren EC, Saatçioğlu Ö, Evren B, Yancar C, Eken B, Çakmak D. Madde kullanım bozukluğunda cinsiyet farklılığı: AMATEM'e yatan hasta verilerinin incelenmesi. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*. 2003;16(3):132-138.
25. Ögel K. Madde kullanım bozuklukları epidemiyolojisi. *Türkiye Klinikleri J Int Med Sci*. 2005;1(47):61-64.
26. Yazgan A, Gürgen F. Güneydoğu Anadolu bölgesinde ergenlerde uçucu madde kullanım özellikleri. *Bağımlılık Dergisi*. 2004;5(2):77-83.
27. Bircan S, Erden G. Madde bağımlılığı: aile ile ilgili olası risk faktörleri, algılanan ebeveyn kabul-reddi ve çocuk yetiştirme stilleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 2011;18(3):211-222.
28. Poorasl AM, Vahidi R, Fakhari A, Rostami F, Dastghiri S. Substance abuse in Iranian high school students. *Addictive Behaviors*. 2007;32(3):622-627.
29. Miller DS, Miller TQ. A test of socioeconomic status as a predictor of initial marijuana use. *Addictive Behaviors*. 1997;22(4):1281-1297.
30. Çolak H, Ünal H. Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinde yaşam doyumu ve umutsuzluğun madde kullanma eğilimine etkisinin araştırılması. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*. 2020;7(7):344-357.
31. Gonzalez A, Zvolensky MJ, Vujanovic AA, Leyro TM, Marshall EC. An evaluation of anxiety sensitivity, emotional dysregulation, and negative affectivity among daily cigarette smokers: Relation to smoking motives and barriers to quitting. *Journal of Psychiatric Research*. 2008;43(2):138-147.
32. Christie KA, Burke JD, Regier DA, Rae DS, Boyd JH, Locke BZ. Epidemiologic evidence for early onset of mental disorders and higher risk of drug abuse in young adults. *American Journal of Psychiatry*. 1988;145(8):971-975. doi: 10.1176/ajp.145.8.971.
33. Weitzman ER. Poor mental health, depression, and associations with alcohol consumption, harm, and abuse in a national sample of young adults in college. *Journal of Nervous Mental Disease*. 2004;192(4):269-277. doi: 10.1097/01.nmd.0000120885.17362.94.
34. Kandel D. Parenting styles, drug use and childrens adjustment in families of young adults. *J Marriage Fam*. 1990;52(1):183-196.
35. Tucci AM, Correa F, Lucia M, Formigoni S. Childhood trauma in substance use disorder and depression: An analysis by gender among a Brazilian clinical sample. *Child Abuse and Neglect*. 2010;34(2):95-104.

36. Öz B, Alkevi A. Öğrencilerin madde kullanımı ve bağımlılığında etkili olan faktörlere bakışının demografik özelliklere göre incelenmesi: Çukurova Üniversitesi örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2018;39:29-43.
37. Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM). (2018). 2018-2023 Uyuşturucu ile mücadele ulusal strateji belgesi ve eylem planı. Ankara. Erişim Adresi <http://www.narkotik.pol.tr/ulusalyayinlar>. 12.01.2022.
38. Clarke J, Stein DM, Sobota M, Marisi M, Hanna L. Victims as victimizers: physical aggression by persons with a history of childhood abuse. *Archives of Internal Medicine*. 1999;159(16):1920-1924.
39. Ekinci S, Kandemir H. Childhood trauma in the lives of substance-dependent patients: The relationship between depression, anxiety and self-esteem. *Nord J Psychiatry*. 2015;69:249-253.
40. Koca B, Oğuzöncül AF. İnönü Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin sigara, alkol, madde kullanımı, madde kullanımına etki eden etmenler ve aileden aldıkları sosyal desteğin etkisi. *Kocaeli Tıp Dergisi*. 2011;4(2): 4-13.